

גם אברהם סבל מן הרעב.

(1) קראו בראשית י"ב 10-20. מדוע ירד אברהם למצרים? מה קרה לו ולמשפחתו במצרים?

לבני יעקב (ישראל) היה קל יותר מאשר לאברהם. יוסף, האח שלהם, היה במצרים. הוא היה משה לפרעה מלך מצרים [=פקיד גבוה, במעמד שני אחרי המלך]. רק פרעה חשבו שמנו במצרים, וכאשר הגיעה המשפחה לחפש אוכל, הוא דאג להם.

מומלץ שתקראו על כך בבראשית פרקים ל"א, ל"ב-ל"ד בשפה שאתם מכירים.

בני יעקב (בני ישראל) מגיעים למצרים ומתיישבים בה

קראו בראשית מ"ז 1-6 בשפה שאתם מכירים.

(2) היכן ישבו בני יעקב כשהגיעו למצרים, ומדוע נחרו במקום הזה?

בתורה לא מספרים מדוע נאחר בני יעקב (ישראל) במצרים כל כך הרבה שנים לפני הסיפור - 400 שנה, ולא חזרו לארץ כנען.

בני יעקב (ישראל) יכלו לחזור לארץ כנען

לפי המסופר אפשר להבין שבני יעקב יכלו לחזור לארץ כנען, אבל נחרו להישאר

במצרים.

קראו בראשית מ"ז 27. "וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל | יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם, בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן, וַיֵּחָזֶק בְּרָדוֹ" - "וישב, יצחק, יעקב (באופן קבוע) ולא "ג" (באופן זמני). בני ישראל נשארו במצרים גם לאחר שעבר הרעב.

מתי הגיעו בני יעקב (ישראל) למצרים?

תוקרים רבים חושבים שבני יעקב (ישראל) הגיעו למצרים בזמן שבמצרים שלטו מלכים זרים ולא המצרים עצמם. ידוע מן המחקר ההיסטורי כי במאה ה-17 לפני הספירה כבשו זרים את מצרים. המצרים קראו להם: "חקסוס" (בשפה המצרית = "מסיבי התודלים"). אולי הסיפור על יוסף, איש זר, שקיבל תפקיד חשוב, מתאר משהו שקרה בתקופת החליף.

המצרים גירשו את החקסוס, אבל גם אחרי כן עוד נשארו אנשים זרים, לא מצרים, בתפקידים חשובים במצרים. ייתכן שהסיפור שתקראו עכשיו מפרק א' מסופר על זמן שבו חזרו המצרים לשלוט ושעו את החיס לזרים.

ספר שמות

ספר שמות הוא הספר השני ממדף המישה ספרים של התורה. הספרים הם: בראשית, שמות, ויקרא, במדבר, דברים, והם נקראים המישה חמשי תורה.

קוראים לספר בעברית בשם "שמות", מפני שהמילים הראשונות בספר הן: "וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִיִּם מִצְרָיִם". בשפות אחרות קוראים לספר "אקסודוס" (EXODOS) שם שמשמעותו, "היציאה", מפני שיציאת מצרים היא אחת הנושאים החשובים ביותר שעליהם מסופר בספר זה.

ספר שמות מספר עד על הדרך המיוחדת שבה נוצר עם ישראל, על יציאת בני ישראל ממצרים, ועל הניסים שעשה ה' לישראל במצרים, ביים סוף ובמדבר בדרך לארץ ישראל.

ישראל

נושא חשוב ומרכזי בספר שמות הוא הברית [=החשכ] של ה' עם עם ישראל. לפי הכתוב השתתף בה העם כולו בהר סיני. למאורע הקשור בברית זו קוראים "מעמד ה' ה' סיני".

בחר סיני התגלה אלהים לפני העם כולו ונתן לו את התורה.

בספר שמות כתובים חוקים אשר נתן ה' למשה, ומשה הביא אותם לעם ישראל.

איד "גולד" עם ישראל

התחלה חייו של עם ישראל כעם הייתה לא "טבעית". זה לא היה עם שישב תמיד על אדמתו, אלא משפחה שהתכנסה לעם רק בגולה, בארץ מצרים. האמונה והתורות ניתנו לעם זה במדבר, והן שונות מן התורות והאמונה של העמים האחרים במזרח הקדום.

הפרקים האחרונים של ספר בראשית מספרים על מה שקרה ליעקב ובניו. ישראל הוא שמו השני של יעקב [מלאך ה' נתן ליעקב את השם ישראל] בראשית ל"ב 27-28.

ומאז קוראים לבני יעקב "בני ישראל".

יעקב ובניו עזבו את ביתם בארץ כנען, כי היה רעב בארץ, וירדו למצרים. מפני שבמצרים היה אוכל, יעקב וכל משפחתו הגיעו למצרים (בראשית מ"א 1-6). לפי המסופר היו במשפחה 70 איש [שימו לב: המספר 70 הוא מספר סמלי במקרא והוא מסמל משפחה שלמה].

מדוע ירדו בני יעקב למצרים?

בבראשית מ"א 54 כתוב: "וַיְהִי רָעַב בְּכָל הָאָרֶץ וּבְכָל אֶרֶץ מִצְרָיִם הָיָה לֶחֶם". מסיבה זו עזבו בני יעקב את ארץ כנען וירדו למצרים.

פרקים י"ט - כ'

מעמד הר סיני

קראו את הפרקים י"ט - כ' בשפה שאתם מכירים ובעברית.

בפרקים אלה יש שלושה נושאים:

א. התגלות ה' לעם ישראל

ב. ברית בין ה' לבין עם ישראל

ג.

בשם "תורה" - אלהים נתן תורה לעם ישראל. [תורה=חוק, חוקאות להתנהגות

ה' עם בני ישראל ומצווה עליהם שישמרו עשרה דברים - "עשרת הדברות" -

שהם הבסיס לדרכי התנהגות למאמינים באלהים. כל זה נעשה כאשר בני

ישראל עומדים במדבר, ליד הר, הנקרא הר סיני. לסיפור כולו קוראים "מעמד

הר סיני".

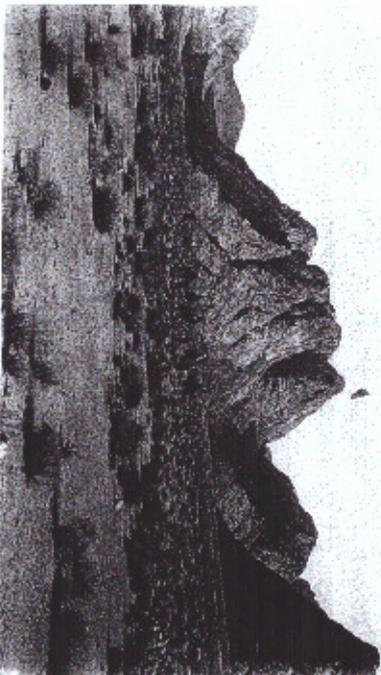
בפרק י"ט מסופר שאלהים התגלה לפני עם ישראל. זהו הפעם היחידה שאלהים

מתגלה לכל עם ישראל כולו באותו מקום, ולכן ההתגלות הזו - במעמד הר סיני -

חשובה מאוד במסורת של עם ישראל.

(1) כמה שונה סיפור ההתגלות בשמות י"ט מספורי התגלות שלמדתם: לאברהם

(בראשית פרקים י"ב, י"ג, י"ד), ליעקב (בראשית כ"ח), למשה (שמות ג')

מדבר סיני

פרק ט"ז הוא שירה על המאורע. קוראים לה "שירת חים".

ועוד נבט על הפרק

א. משוואה בין התבטחה לבין קיום התבטחה

פרק י"ד פסוק 13 - התבטחה

ויאשיע ה'

התקבצו וראו

את ישועת ה'

אשר יעשה לכם היום

כי אשר ראיתם

את מצרים היום

לא מוסיפו לראותם עוד

עד עולם.

(1) מה הם הביטויים המקבילים בין הבטחת ה' לבין קיומה?

(2) המלים משורש ר.א.ה. מודגשות את השפעת מראה העיניים על חנם. חזכה זאת

מתוך הפסוקים.

ב. המטה של משה

על המטה של משה ועל אהרן אחיו מסופר בספר שמות פעמים אחדות. בפעם

הראשונה בפרק ד' פסוקים 2-3 חופד המטה לנחש בידי משה, בפרק ה' פסוק 8 חופד

המטה שבידי אהרן להנניח לעינוי חכמי מצרים, בפרק ה' פסוק 19 חופד משה, בעזרת

המטה, את מי היאור (הנילוס) לים. גם בהמשך יש למטה תפקיד.

קראו פרק י"ז פסוקים 2-7 מתוך תפקידו של המטה

"ישמרתם את בריתי" (וי"ט 5-9)

קראו פסוקים 5-6.
פסוקים אלה מדברים על ברית בין ה' לבין עם ישראל כולו. ברית היא חסכם, חוזת, בין שני צדדים המתחייבים לשמור על התנאים שכל אחד מהם קיבל על עצמו. יש ברית בין שני צדדים שונים, למשל ברית בין שני אנשים או ברית בין שני עמים. כמקרה הזה הברית איננה בין שונים אוחי ברית בין ה' לבין עם ישראל.

חובת העם בברית ה': "ועתה אם שמעת השמעו בקולי ושמרתם את בריתי" - העם צריך להתחייב לשמור על החוזאות, הוודוים, שיקבל מאת ה'. [שימו לב: חרות איננה אובייקט. חוכחה לכך יש בסיפור שלנו, כי מייד עם צאתו, חייב העם לקבל על עצמו חוקים].

הנבטות ה' לעם ישראל בברית היא:

א. "והייתם לי סגולה מקל העמים"
ב. "ואתם תהיו לי מקלבת פהגים וגו' קדוש" [עם שכל אנשיו כותמים וקדושים, זאת אומרת נבחרים, טובים ביותר]

"עם סגולה" - הסגולה "סגולה" פירושה: **אוצר מיוחד**.

באילו מילים מבטוא הרעיון שאלהים הוא אלהי העולם כולו

תשובת העם - "כל אשר דבר ה' - נעשה" (פסוקים 7-9)

קראו פסוקים 7-9 בעברית

"ועתה כל העם יחדיו ויאמרו: "כל העם יחדיו", **"כל אשר"**

מה מבנינו מן הבטוים: "כל העם יחדיו", **"כל אשר"**

(1) בשמות פרק ל"ד פסוק 7 יש לזיזתאור של תשובת העם לה': הם אומרים: **"כל אשר**

דבר ה' נעשה ונשמע".

העם ז' ה' קודם "נעשה" ואחר כך "נשמע". דבריהם אינם בסדר הגיוני. נסו

לחסבני מה אפשר להבין כשכתוב "נעשה" לפני "נשמע"

מהי ה' יציבות כמלה "יחדיו"?

(3)

החכנות ש העם להתגלות אלהים (פסוקים 10-15)

קראו פסוקים 10-15 בעברית

בפסוקים אלו: מסופר על פעולות של הכנה לאירוע מאוד מיוחד, חגיגי וקדוש.

איך יתכוננו בני ישראל לקראת ההתגלות?

מפני מה מוזייר אותם אלהים?

הזמן והמקום של ההתגלות (וי"ט 1-2)

קראו פרק י"ט פסוקים 1-2 בעברית

(1) מהי ובאיזה מקום התגלה ה' לבני ישראל?
[שימו לב: לא תמיד מציין המספר זמן ומקום של כל דבר שקרה. הציין המדויק של המקום והזמן מדגיש שזה יום מיוחד מאוד מכל הימים].

חברית בין ה' לבין עם ישראל (וי"ט 3-6)

קראו פסוקים 3-6 בעברית

פתיחת: "ופשעה עליה אל האלהים".

בפסוקים אלה מדבר ה' אל העם כולו באמצעות משה.

בפסוק 4 אומר ה' למשה להגיד לעם ישראל שלוש דברים.

1. "אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים"

2. "ראשית אתכם על כנפי לשירים"

3. "ואביא אתכם אל ה'".

"אשר עשיתי למצרים"

(1) לאילו מעשים שעשה ה' למצרים הוא מתכוון?

(2) למה, לדעתכם, חשוב להזכיר לעם את מה שעשה ה' לעיניהם למצרים לפני שהוא כורת איתם ברית [=עשה איתם חסכם].

"ואשאת אתכם על כנפי נשרים" [נשאת=נשאתי, לקחתני עלי. מציא במילוקי: נשר, נחל]

הנשר נבחר כאן קדמוי לה' כי:
1. הנשר שומר על גוזליו ונחש אותם על כנפיו ועל גבו.
2. הנשר מהיר מאוד.
3. הנשר חזק מאוד.
4. הנשר עף למרחקים גדולים.
5. הנשר מגיע למקומות שעופות אחרים אינם מגיעים אליהם.

(3) כמה דומים מעשי ה' לעם ישראל למעשי הנשר?

4. הנשר חזק מאוד.

5. הנשר מגיע למקומות שעופות אחרים אינם מגיעים אליהם.

"ואביא אתכם אל ה'"

איך חשיבות תהיה למקום שעליו אומר אלהים "ואביא אתכם אל ה'".

פרק כ' 14-2

עשרת הדיברות

קראו את הפסוקים בשפה שאחם מכירים ובעברית.
חזרוה מספרת שה' בעצמו נתן את "עשרת הדיברות"
[שימו לב: המלה דיבר (=דבר) היא בזכר, ולכן "עשרת הדיברות"]
הדיברות כתובים פעם נוספת בספר דברים פרק ה', עם מעט שינויים והוספות.

(1) בדברים ה' 19 כתוב: "את הדברים האלה דיבר ה' אל כל קהלתם [קהל-הרבה אנשים] בקה', מחנה האש העצום והעצום קול גדול ולא יסף"
[לא הוסיף]. אין לומדים מפסוק זה שאלה הדברים היחידים שאמר אלהים בעצמו לעם ישראל?

על פי הכתוב, נכתבו עשרת הדיברות על שני לוחות אבנים. קוראים להם: "שני לוחות נברית". את הלוחות שם משה בארון מיוחד: ארון הברית.

מה הם עשרת הדיברות?

עשרת הדיברות הם עשרה חוקים, שהם חלק מחברתי שכתב ה' עם עם ישראל. עם ישראל חייב לקיים את החוקים כדי שיהיה נמלא את הבטחתו נברית.
עשרת הדיברות מנוסחים ככך מוחלטים של אלהים לאדם.
הם אינם קשורים לזמן מיוחד, למקרה מיוחד, או למקום מיוחד.
אלה הם צווים, שתמיד צריך להתנהג לפיהם. הדיברות פונים אל מי שצריך לקיים אותם - אל "אתה".

חז"ל קוראים לדיברות הראשונים בשם: "דיברות שבין אדם למקום" [מקום=אחד מן השמות של אלהים]. לדיברות האחרונים: "דיברות שבין אדם לחבירו". [שימו לב: חז"ל=חכמינו זמננום לברית. לחכמי ישראל שהיו לאחר תקופת התנ"ך בארץ ישראל ובבבל קוראים חז"ל. דבריהם נמצאים במשנה ובתלמוד. העברית שלהם שונה מן העברית המקראית וגם מן העברית המודרנית. קוראים לה: לשון חכמים].
נמו לחספני: מדוע הדיברות הראשונים ארוכים יותר?

התגלות אלהים (פסוקים 16-20)

קראו פסוקים 16-20, וכן פרק כ' פסוק 15 בעברית.
פסוקים אלה מתארים תופעות טבע מיוחדות שקרו בזמן התגלות
נמו לתאר: מה בני ישראל ראו? מה שמעו? מה הרגישו?

(1) [שימו לב: "שמעו חזיבלי"=שקיעה בשופר. בימי קדם תקעו בקרניים של בעלי חיים כדי להשמיע קולות (כמו בתוצרות). השופר הוא קרן של איל. תקעו בשופר כדי להודיע על מאורעות חשובים, כגון בנינים וגם בזמן מלחמה או בזמן סכנה. ציום תקיעים בשופר בבית הכנסת בראש השנה ובמנואי יום הכיפורים].
העם פחד. הוא חרד מאוד. לא רק העם חרד מאוד. בפסוק 18 כתוב: "יחזקו כל הרהר מאד".
(2) מדוע, לרעונכם, משתמשים בביטוי "יחזקו" [פחד] גם כשמדוברים על חחר וגם כשמדברים על חפנם?

בקשת העם ממושה לאחר ההתגלות (פי' 15-18)

קראו פרק כ' פסוקים 15-18 בעברית.

- (1) נמו להסביר לפי הכתוב: מדוע מאז מעמד הר סיני מתגלה אלהים רק על ידי שליח?
(2) משה נתן שהי סירבת להתגלות ה' לפני העם כולו.
א. "לְעֵינֵיכֶם הַתִּיבָה הַזֹּאת אֲתָכֶם" [לענעבור=בשביל] (וי' פסוק 17)
ב. "לְבַלְלֵי הַתְּשָׁאָה" (וי' פסוק 17)
(3) ממה חתנאי שמביא משה כדי שהפחד של העם לא יהיה מוצדק?
(4) מצאו את החבדל בין הסיבה שנתן משה להתגלות אלהים לבין הסיבה שנתן ה' למשה בפרק י"ט פסוק 9.

ועוד מביט על הפרק

המבנה החברתי של בני ישראל בזמן יציאת מצרים.
לישראל היה מוסר פטריארכלי. בני ישראל היו מתלקקים לשונים עשר שבטים. בכל שבט היו מספר משפחות ובכל משפחה בני אבי.
זקני המשפחות היו המנהיגים של השבט שלהם כולו.
בכתוב על יציאת מצרים והחליטה במדבר נזכרים זקני ישראל פעמים רבות. אליהם פונה משה בכל פעם שהוא רוצה לדבר אל העם. גם בפסוקים 7-9 אנתנו לומדים על המבנה החברתי הזה. משה קורא לזקני העם - למנהיגים, ושם לפניכם [מספר להם] את דברי ה'.

תוצאה -

ללא יהיה לך אלהים אחרים על פני"

2

"אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מברית עבדים" - סיבה

(3) סכמו במלים שלכם. מהי חדר'ישה הראשונה של אלהים

חדיבר השני

קראו פסוקים 4-7 בעברית

"ללא תעשה לך"

מהו 1 פסל

2 וקל תמונה

(1) מדוע, לדעתכם, אסור לפי התורה לעשות פסל ותמונה

שנמצאים חקון 1. אשר בשמים תפעל

2. ואשר בארץ תתחמ

3. ואשר בפנים מתחת לארץ

(2) מדוע, לדעתכם מפרט הכתוב את כל המקומות האפשריים

ללא תעשה לך...

ללא תשתחוו לך

ולא תעבד

(3) מה מוסיף כל אחד מן האישורים על האיסור חקודם לך

(4) הסיבה לחיבר הראשון היא ש'הי הוציא את עם ישראל מארץ מצרים.

הסיבה לחיבר השני: "כי אנכי ה' אלהיך אל קנא [אל קנא = שאינו מוכן שהיו לעם ישראל עוד כמות, הוא כעס ומעניש. הביטוי מופיע בתנ"ך כשמוכרים על עבודת אלהים אחרים].

מה ההבדל בין הסיבה לחיבר הראשון ובין הסיבה לחיבר השני

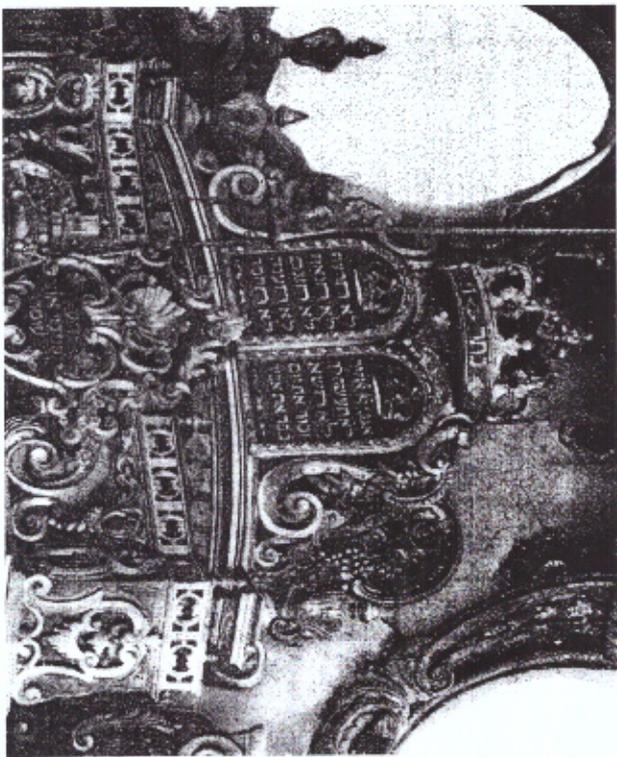
(5) כתבו במלים של חספר ובמלים שלכם: מהו העניש למי שאינו מקיים את החוק.

ומה חספר למי שמקיים אותו

(6) בדברים כ"ד 16 כתוב: "ללא יאמנו אבות על בנים ובנים לא יאמנו על אבותם,

איש בקראו יאמתי".

במה שונה דעה זו מן הדעה שבחיבר השני

ארון קודש איטלקי

חדיבר הראשון

קראו פסוקים 2-3 בשפה שאתם מכירים ובעברית

חדיבר פותח במלים "אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מברית עבדים".

(1) נקרא בשמות י"ד 31. "קראו יאמנו אל את ה' תמונה אשר עשה ה' למצרים

וייראו העם את ה' והאמינו בה' וקבלו עבדו".

מה, לדעתכם, חקשר בין פסוק זה לבין "אנכי ה'"

(2) מדוע, לדעתכם, מאזיר ה' בחיבר הראשון שהוא הוציא את ישראל ממצרים

בפסוק 3 כתוב: "ללא יהיה לך אלהים אחרים על פני" = אסור שהיו לעם ישראל

עוד אלהים

כדי להבין את חקשר בין פסוק 2 לבין פסוק 3 נקרא את פסוק 3 לפני פסוק 2 ונחבר

את שני הפסוקים במלה "כי"

(2) במקומות שונים במקרא כתוב שהבנים צריכים להתייחס אל החורים שלהם באותה דרך ששם ישראל צריך להתייחס אל אלהים.

מה מבינים, לדעתו, מדרשת כוז' חשבו על ליבו החורים הוא: "קָמְעוּ יְאֹרֵיכֶם [=חיי ארוכים] קְמֹד עַל הָאָרְמָה אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֵיךָ נָתַן לָךְ".

יש המפרשים גמול זה כגמול אישי לאדם המכבד את חוריו, ויש המפרשים אותו כגמול לעם כולו. על אילו מילים בדיבור מתבסס הפירוש השני?

הדיברות השישי עד הששיר

קראו פסוקים 13-14 בעברית [שמו לב לצורה המיוחדת של הדיבר הששירי: "לא תענה קרנך עד שקר"=לא תעיד נד אדם אחר עדות שקר במשפט].

(1) את הדיברות האלה אפשר לחלק לשלושה סוגים:

- דיברות במעשה
- דיברות בדיבור
- דיברות במחשבה⁴

כתבו אילו דיברות שייכות לכל סוג

(2) באיזה דיבר יש גם דיבור וגם מעשה

(3) הסבירו במילים שלכם מדוע קשה לנתן לאדם דיבר על מחשבה [לא תחמוד=לא תרצה במחשבתו] מת, לדעתכם, אפשר ללמוד מנד על הרעיון של עשרת הדיברות בכלל?

בדיבר הששירי ובדיבר הששירי מופיעה המלה "יעד". מלה זו מופיעה הרבה פעמים בחוקי התורה. חנוכה במלה זו אינה רק ליעד=החבר שלך, אלא לכל אדם שאינו ממשמחמתך חקודבו.

בעשרת הדיברות יש עשרה צווים בלבד.

אלה הם עקרונות ולא פרטים של חוק.

הדיבר השלישי

קראו פסוק 7 בעברית

(1) יש המסבירים את הדיבר הזה כך: לא תשא את שם אלהים לשוא=לשקר, ויש המסבירים אותו: לא תשא שמו של אלהים לשוא=סתם, ללא סיבה.

איך מפרשים הראשונים את המלים "לא תשא", ואיך מפרשים את המלים האלה בעלי הדעה השנייה?

הסבירו את הדיבר על פי שני הפירושים.

הדיבר הרביעי

קראו פסוקים 8-11 בעברית.

דיבר זה הוא על שמירת השבת.

חשבת נקראת "שקת ליה אלקהיך". לכן שומר האדם על השבת כחלק מעבודת האלהים של.

(1) קראו בראשית ב' 1-3, והסבירו על פי הכתוב שם את הביטוי: "שבת ליה אלקהיך".

(2) הסבר לפי זה מדוע יש להפסיק את העבודה [מלאכה=עבודה] ביום השבת? במה "השבתה" ממלאכה בשבת היא עבודת אלהים?

לפניכם רשימה: אָמַר

וַיִּבְרָךְ וַיְבָרֶכְךָ [=תנו שלך, חבת שלך]

עֲבָדְךָ וְאֶמְרָךָ [אָמַר=אישה שהיא עבד]

נְבַרְמָרְךָ [=התבטחה שאמה עובד אותה בשדה, שור או תמור]

וַיִּמְדְּךָ אֲשֶׁר בְּשִׁעְרֶיךָ [נר=אדם שאין לו אדמה והוא חי על אדמתו]

(3) מה אפשר, לדעתכם, ללמוד מנד שהחוק כל כך מפורט ומזכיר את כל מי שחייב להפסיק את העבודה בשבת, והם רבים מאוד?

הדיבר החמישי

קראו פסוק 12 בעברית

(1) דיבר זה הוא על לימוד חורים. החוק מצווה על הבנים להתנהג אל החורים כאלו הם האומרים שהדיבר הזה שייך לקבוצת "בין אדם למקום", ויש המשייכים אותו ל"בין אדם לחבר".

נסו למצוא סיבה לכל אחת משתי הדעות.